

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
IQTISODIYOT VA MOLIYA
VAZIRLIGI

IQTISODIYOT VA MOLIYA VAZIRLIGI HUZURIDAGI
YASHIL IQTISODIYOT
LOYIHALARI MARKAZI

YASHIL IQTISODIYOT

2025-yil 9 oylik bo'yicha ma'lumot

Glossariy	2
I. “Yashil” energiya sertifikatlari	3
II. “Yashil” loyihalar va “yashil” moliya	6
III. Issiqxona gaz emissiyasi savdosi	8
IV. “iCRAFT” loyihasi	11
V. MRV tizimi	12
VI. Energiya samaradorligi	15
VII. Xalqaro hamkorlik	17
VIII. Amaliy chora-tadbirlar	21

GLOSSARIY

AFD	Fransiya taraqqiyot agentligi
BMT	Birlashgan Millatlar Tashkiloti
CBAM	Transchegaraviy uglerodni tartibga solish mexanizmi
CIF	Iqlim investitsiyalari jamg'armasi
ERPA	Qisqartirilgan emissiya uchun to'lov kelishuvi
ETS	Issiqxona gazlari savdosi tizimi
ESG	ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv tamoyillari
ESRS	Barqarorlik hisobotlari uchun Yevropa standartlari
GEFF	Yashil iqtisodiyotni moliyalashtirish mexanizmi
GGGI	Global yashil o'sish instituti
GIZ	Germaniya xalqaro hamkorlik jamiyati
iCRAFT	Energetika islohotlari uchun innovatsion uglerod resurslarini qo'llash loyihasi
IFC	Xalqaro moliya korporatsiyasi
I-REC(E)	"yashil energiya" sertifikat
ISO	Xalqaro standartlashtirish tashkiloti
ISSB	Barqarorlik standartlari bo'yicha xalqaro kengash
ITMO	xalqaro yumshatish natijalari shaklidagi uglerod birliklari
JCM	Qo'shma moliyalash mexanizmi
MOPA	Yumshatish natijalarini xarid qilish kelishuvi
MRV	Monitoring, hisobot va tekshirish tizimi
OTB	Osiyo taraqqiyot banki
UNDP	BMT Taraqqiyot dasturi
YeTTB	Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki

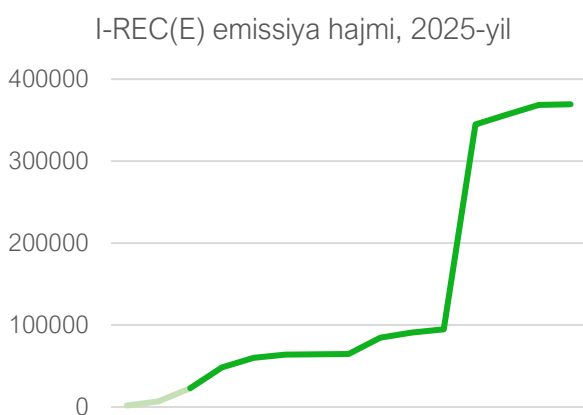
I. “YASHIL ENERGIYA” SERTIFIKATLARI

“Yashil energiya” sertifikatlari (I-REC(E)) bozorini rivojlantirish yuzasidan 2025-yil 9 oylik davrda asosan sertifikatlar taklifi va ularga talabni ko‘paytirish borasida qator amaliy ishlar olib borildi. 2025-yil 30-sentabr holatiga jami **346 515 ta** “yashil energiya” sertifikatlari – I-REC(E) emissiya qilindi (*rejaga nisbatan 86,6%*).

1. “Navoiyuran” DK buyurtmasiga binoan joriy yilning 10-iyul sanasida “O‘zbekgidroenergo” AJning “Chorvoq” GESda ishlab chiqarilgan elektr energiyasi asosida **250 000 dona** “yashil energiya” sertifikatlari – I-REC(E) emissiya qilindi.

Bu, mamlakatdagi bugungi kunda eng yirik bir martalik I-REC(E) sertifikatlari emissiyasi hajmi hisoblanib, ular Navoiyuran tomonidan barqaror rivojlanish va “yashil” iqtisodiyotga o‘tishga qo‘shayotgan hissasidan dalolat beradi.

250 000 dona I-REC(E) sertifikatlari korxonaning 2024-yil davomida iste‘mol qilingan jami elektr energiyasining 30% ulushini, ya‘ni issiqxona gazlarining bilvosita emissiyasini (Scope 2) toza energiya orqali xalqaro sertifikat bilan qoplash imkonini berdi.

2. Iyul-sentabr oylari davomida 3 ta xususiy korxona va 1 ta oliy ta‘lim muassasasi hududida ishga tushirilgan **quyosh fotoelektr stansiyalari** I-REC(E) tizimida (*xalqaro I-TRACK tashkilotining “Evident” platformasida*) ro‘yxatga olish uchun Emitent (Iqtisodiyot va moliya vazirligi) va Registrant (QTEM egasi) o‘rtasida tegishli shartnomalar imzolandi. Bular:

	MVt
	0,82
	1,3
	10,0
	0,6

Ushbu quyosh fotoelektr stansiyalari xalqaro “Evident” platformasida ro‘yxatdan o‘tkazilgandan so‘ng ishlab chiqargan har bir 1 000 kVt/s elektr energiyasi uchun xalqaro I-REC(E) sertifikatlarini muomalaga chiqarish imkoni yaratiladi.

Evident platformasi – bu I-TRACK jamg‘armasi tomonidan ishlab chiqarilgan I-REC sertifikatlari harakatini muvofiqlashtiruvchi markaziy elektron platforma hisoblanadi.

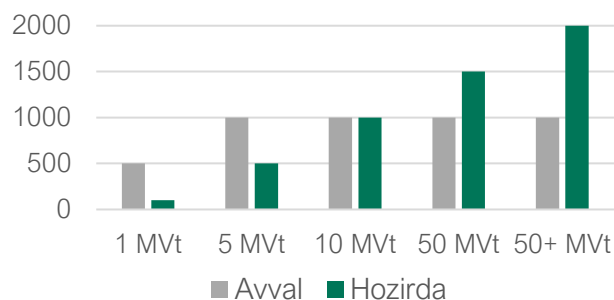
3. Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish kengaytirilishi hamda “yashil moliyalashtirish” mexanizmlarining takomillashtirilishi munosabati bilan “Yashil energiya” sertifikatlarini berish va muomalaga kiritish tartibi to‘g‘risidagi nizomga o‘zgartirishlar kiritishni nazarda tutuvchi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 14-apreldagi 225-son qarori qabul qilindi.

Qaror bilan tadbirkorlik subyektlariga quyidagi qulayliklar yaratildi:

a) qayta tiklanuvchi energiya manbasini xalqaro Evident platformasida kichik quvvatdagi qurilmalar uchun ro‘yxatdan o‘tkazish uchun to‘lov kamaytirildi va raqobat muhiti yaratildi. Amaldagi tartibga ko‘ra, generatsiya obyektlarining umumiy quvvatiga mos ravishda 100 yevrodan 2000 yevro ekvivalentigacha bir martalik yig‘im undiriladi.

b) qayta tiklanuvchi energiya manbasida ishlab chiqarilgan va to‘g‘ridan-to‘g‘ri oxirgi foydalanuvchiga uzatilgan elektr energiyasi uchun ham “yashil energiya” I-REC(E) sertifikatini chiqarish imkoniyati yaratildi;

Generatsiya obyektlarini ro‘yxatdan o‘tkazish uchun to‘lovlar

4. “O‘zbekistonning uzoq muddatli kam uglerodli rivojlantirish strategiyasi hamda “yashil energiya” sertifikatlari tizimi” mavzusida 2025-yil 30-iyun kuni davra suhbatini tashkil etildi.

Mazkur davra suhbatining asosiy maqsadi xalqaro hamkorlar bilan birgalikda ishlab chiqilayotgan “O‘zbekiston Respublikasini 2055-yilgacha kam uglerodli rivojlantirish va uglerod neytralligiga erishish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi Qaror loyihasini muhokama qilish va “yashil energiya” sertifikatlari tizimi haqida fikr almashishdan iborat bo‘ldi.

Tadbirda, BMT Taraqqiyot dasturi, YeTTB, GIZ, GGGI vakillaridan iborat xorijiy mutaxassislar, xususiy sektor va banklar vakillari ham ishtirok etdi.

Davra suhbatida quyidagilar muhokama qilindi:

a) 2055-yilga qadar iqtisodiyotning “uglerod neytralligi”ga erishish strategiyasi loyihasi;

b) “yashil energiya” sertifikatlariga oid milliy qonunchilikda amalga oshirilgan o'zgarishlar to'g'risida ma'lumotlar.

5. “O'zbekistonning “yashil” o'tishi va global iqlim moliyasidan foydalanish” mavzusida 2025-yil 16-sentabrda davra suhbatlari tashkillashtirilib, unda xalqaro uglerod birliklari savdosini tartibga solish hamda “yashil energiya” sertifikatlari tizimi to'g'risida xususiy sektor vakillari bilan muloqot o'tkazildi.

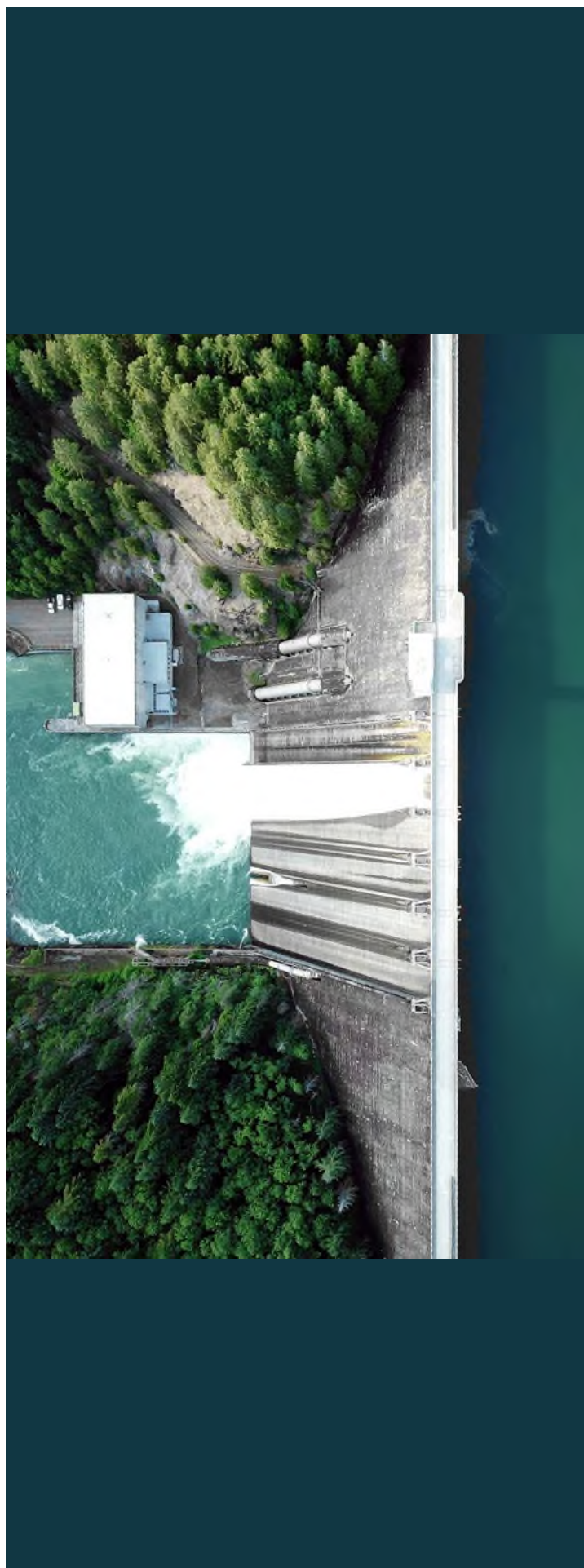
Muloqotda tadbirkorlik subyektlari tomonidan “yashil energiya” sertifikatlarini savdoga yo'naltirishdagi qiyinchiliklarga alohida e'tibor qaratildi. Xususan:

a) sertifikatlarni savdoga yo'naltirish O'zbekiston tovar-xomashyo birjasi orqali amalga oshirilishi belgilangan. Bunda sertifikatlar miqdorida qat'i nazar brokerlik xizmatidan foydalanish hamda xorijiy xaridorlarning tizimga kirishda muammolarga duch kelganligi;

b) I-REC(E) sertifikatlarini xarid qilish istagidagi kompaniyalar Registrant bilan **uzoq muddatli to'g'ridan-to'g'ri shartnomalar** tuzish imkoniyati mavjud emasligi;

d) “yashil” **atributlardan foydalanish** bo'yicha aniq ko'rsatmalar mavjud emasligi.

Hozirda, I-REC(E) sertifikatlari tizimini rivojlantirish maqsadida, amaldagi qonunchilik hujjatlariga tegishli o'zgartish va qo'shimchalar kiritish borasida ishlar olib borilmoqda.

II. “YASHIL” LOYIHALAR VA “YASHIL” MOLIYA

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 30-yanvardagi PF-16-son Farmoniga asosan, “yashil” loyihalarni samarali amalga oshirish shaffofligini va mablag‘larni manzilli yo‘naltirilishini ta‘minlash hamda “yashil pul yuvish”ni (*green washing*) oldini olishga qaratilgan **Milliy “yashil” loyihalarni baholash tartibini** (*National Green Projects Assessment Tool*) ishlab chiqish uchun xorijiy tajriba o‘rganildi.

Mazkur tajriba hamda Milliy “yashil” iqtisodiyot taksonomiyasi mezonlari asosida barqaror investitsiya loyihalarini qo‘llab-quvvatlash, “yashil” moliya tizimini rivojlantirish maqsadida Markaziy bank bilan kelishilgan holda O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirining 2025-yil 10-sentabr-dagi 286-sonli buyrug‘i qabul qilindi.

“Yashil” portfel

Bank tomonidan “yashil” deb topilgan va moliyalashtirilgan loyihalar monitoringi alohida “Yashil” portfelida yuritiladi.

Hisobot tizimi

Ko‘p qamrovli hisobot tizimini targ‘ib qiladi va shu bilan shaffoflikni ta‘minlaydi. MRV tizimlarini joriy etilishini qo‘llab-quvvatlaydi.

Istisno loyihalar

“Yashil” mezonlarga mos kelmaydigan faoliyat turlari istisno sifatida ro‘yxati belgilangan

Tartibning qo‘llanishi

Bank o‘zida mavjud kredit portfelini “yashil” mezonlar asosida qayta ko‘rib chiqishi va yangi arizalar asosida “yashil” loyihalarni aniqlashi mumkin.

Buyruq bilan “yashil” deb e‘tirof etilishi mumkin bo‘lgan loyihalarni aniqlash va ularni baholashga qaratilgan “Yashil” iqtisodiyot loyihalarini baholash tartibi to‘g‘risida Nizom tasdiqlandi.

Banklar kelib tushgan kredit arizalari va mavjud kredit portfelini Nizomda belgilangan “yashil” loyihalarga muvofiqlik talablari asosida **6 ta ekologik maqsad**, **19 ta toifa** va **54 ta sektor** kesimida baholab chiqishi va monitoring yuritishi mumkin.

6 ta ekologik maqsad

19 ta toifa

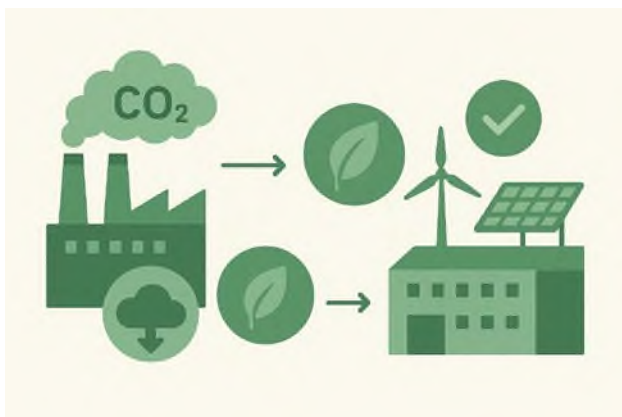
54 ta sektor

Tijorat banklariga mazkur yo‘nalishda ishlarni amalga oshirishda ko‘maklashish bo‘yicha “Yashil iqtisodiyot loyiholari markazi” tomonidan hamkorlik o‘rnatilmoqda.

Shu bilan birga, YeTTB ko‘magida banklarda pilot loyihalarni amalga oshirish bo‘yicha muzokaralar olib borilmoqda.

Tijorat banklari bilan mazkur Tartibni tatbiq etish yuzasidan ishlar boshlandi.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasida “yashil moliyalashtirish” tizimini takomillashtirish bo‘yicha milliy dasturni tasdiqlash to‘g‘risida”gi Farmoni loyihasi ishlab chiqildi.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrda PQ-436-son qarorining 3-ilova 43-bandiga muvofiq **"Yashil" iqtisodiyot onlayn platformasi** (green.imv.uz) takomillashtirilmoqda. Hozirgi kunda, mazkur platformaning texnik topshirig'i Raqamli texnologiyalar vazirligi huzuridagi Raqamli hukumat loyihalarini boshqarish markazi va Kiberxavfsizlik markazining ekspertiza xulosalari olindi. "Yashil" iqtisodiyot onlayn platformasini ishlab chiqish uchun, GIZ tomonidan dasturchi kompaniyani jalb qilish yuzasidan tender jarayoni sentabr oyida yakunlandi. Tenderda g'olib chiqqan dasturchi kompaniya bilan shartnoma imzolanganidan keyin Platformani ishlab chiqish jarayoni 6-8 oyni tashkil etadi.

Platforma orqali respublikaning "yashil" iqtisodiyotga doir ma'lumotlarini yig'ish, ularni tahlil qilish va qayta ishlash, hamda yig'ilgan ma'lumotlar asosida shaffoflikni ta'minlash, issiqxona gazlari emissiyalari bo'yicha ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va natijalar bo'yicha foydalanuvchilarga ma'lumot berish, (qayta tiklanuvchi energiya manbalari asosida elektr energiyasi ishlab chiqaruvchi generatsiya obyektlarining pasportlari va "Yashil energiya" sertifikatlari (I-REC(E)) reestri yuritiladi.

4. "UzAssets" AJ bilan hamkorlikda:

a) Transformatsiya jarayonidagi davlat ishtirokidagi yirik korxonalar faoliyatida ekologik, ijtimoiy va boshqaruv (ESG) tamoyillarini xalqaro ISSB va ESRS standartlari asosida joriy etish, barqaror rivojlanishni ta'minlash va hisobot berish tizimini shakllantirish maqsadida davlat ishtirokidagi yirik korxonalar tomonidan Qoidalarni joriy etish va ommaga oshkor qilish bo'yicha chora-tadbirlar hamda ESG hisobotlarini ISSB va ESRS standartlari asosida joriy etish bosqichlariga muvofiq batafsil dasturlar ishlab chiqildi.

b)

22 ta davlat ishtirokidagi korxonalar-da ESG amaliyotlarining umumiy tahlili va batafsil **diagnostika** va

17 ta korxona uchun diagnostika natijasida **ESG rejalari** ishlab chiqildi

d) 8 ta davlat ishtirokidagi yirik korxonada ESG sohasida batafsil korporativ chora-tadbirlar rejasi va "yo'l xaritasi"ni shakllantirish maqsadida tashqi konsalting kompaniyalar jalb etilgan holda batafsil diagnostika jarayoni boshlandi. 2025-yil yakuniga qadar umumiy hisobda 14 ta korxonada tashqi konsultantlar ishtirokida diagnostika ishlarini yakunlash belgilandi.

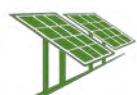
e) Navoiy KMK, Olmaliq KMK, O'zbekgidroenergo, O'zkimyosanoat, Navoiyuran va O'zmetkombinat ESG reytinglarini oldi hamda 2025-yil yakuniga qadar Uzbekistan Airways, Uzbekistan Airports, O'zbekneftgaz va O'zavtosanoatda ESG reytinglarini olishi belgilandi.

f) diagnostika natijasida O'zbekneftgazda ESG hisobotini tayyorlash bo'yicha asosiy ko'rsatkichlar ishlab chiqildi va tahlil qilindi.

O'zbekneftgazda ESG misoli:

12,5 mln tCO₂ emissiyasi (-5%) *

20 MVt quvvatli quyosh panellari o'rnatilgan

Umumiy xodimlar sonining 20% ayollartashkil etadi

* Kompaniyaning issiqxona gazlari (CO₂) emissiyasi 2023-yilga nisbatan 5 foizga kamaygan

5. Barqaror rivojlanish uchun jahon biznes kengashi va Jahon resurslari instituti tomonidan turli xil loyihalarni amalga oshirishda issiqxona gazlarini miqdoriy va sifat jihatdan hisoblash uchun ishlab chiqilgan "Issiqxona gazlari protokoli" (GHG Protocol) o'rganib chiqilgan. Ushbu o'rganilgan protokol asosida, energiya resurslaridan bilvosita hosil bo'ladigan issiqxona gazlari hajmini aniqlash, shuningdek xo'jalik yurituvchi subyektlar tomonidan issiqxona gazlari ajratmalari hajmini hisoblash bo'yicha uslubiy qo'llanma ishlab chiqildi.

III. ISSIQXONA GAZLARI EMISSIYASI SAVDOSI

1. O'zbekiston Respublikasining "Issiqxona gazlarining chiqarilishini cheklash to'g'risida"gi Qonuni loyihasi ishlab chiqilib, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senati va Qonunchilik palatasining a'zolaridan iborat komissiya tomonidan ma'qullandi hamda 2025-yil 7-iyulda O'RBQ-1079-son Qonuni tasdiqlandi.

Qonun bilan mamlakatimizda iqlim o'zgarishi, uning salbiy oqibatlarini kamaytirish va ta'sirini yumshatish sohasida davlat boshqaruv organlarining vakolatlari, vazifa va funksiyalari belgilandi.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Xalqaro uglerod birliklari bozorida ishtirok etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-110-son Farmoni 2025-yil 7-iyulda qabul qilindi.

Farmonda Parij bitimining 6-moddasi talablariga muvofiq xalqaro yumshatish natijalari shaklidagi uglerod birliklarini (ITMO) xalqaro savdoga chiqarish tartibi belgilandi:

a) ITMOning 20 foiz hajmi NDC (Nationally Determined Contributions) majburiyatini bajarish hamda uglerod birliklarini me'yordan ortiq sotish xavfini (overselling risk) kamaytirish maqsadida saqlab qolinadi;

b) ITMOning 80 foiz hajmi xalqaro uglerod birliklari bozorida savdolarga yo'naltiriladi;

d) davlat ishtirokidagi loyihalar doirasida uglerod birliklarining savdoga yo'naltiriladigan miqdori Vazirlar Mahkamasi tomonidan alohida belgilanadi;

d) har bir uglerod birligi uchun Davlat budjetiga yig'im undiriladi.

3. PF-110-son Farmoni ijrosini ta'minlash bo'yicha Jahon banki ko'magida Vazirlar Mahkamasining "O'zbekistonning issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish bo'yicha xalqaro majburiyatlarini bajarish chora-tadbirlari va xalqaro uglerod bozorida ishtirok etish tartibini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori loyihasi ishlab chiqilib, o'rnatilgan tartibda Vazirlar Mahkamasiga kiritildi.

Nizom bilan uglerod savdosi loyihalarini amalga oshirish tartib belgilanmoqda.

Bunda uglerod savdosi faoliyati tashabbuskorlari tomonidan E'tirozlar yo'qligi to'g'risidagi xat va Tasdiqlash xatini olish, loyihalarni Parij bitimining 6.2-moddasi doirasida kooperativ yondashuvlar sifatida avtorizatsiyalash hamda uglerod birliklarini yumshatish natijalari sifatida xalqaro o'tkazish tartibi belgilanmoqda.

Ta'kidlash lozimki, har bir yumshatish natijasini xalqaro o'tkazish uchun davlat budjetiga uglerod birliklarining muqobil qiymati miqdorida to'lovlar amalga oshirilishi ko'zda tutilgan.

Mazkur Nizom loyihasi tasdiqlangach, uglerod savdosini amalga oshirish tartibi joriy qilinadi hamda amaliy ishlar olib borilishi rejalashtirilgan.

Qaror bilan mamlakatimizda faoliyat yuritayotgan korxonalar tomonidan uglerod savdosi loyihalari amalga oshirilishi, loyihalarda hosil bo'ladigan iqlim o'zgarishini ta'sirini yumshatish natijalarini Parij bitimining 6-moddasiga muvofiq xalqaro yumshatish natijalarini o'tkazishga (ITMO) ruxsat berish va to'lovlarni amalga oshirish tartibi belgilanadi.

Qaror loyihasi Jahon banki va "Carbon Limits" konsalting kompaniyasi ko'magida ishlab chiqildi.

4. Issiqxona gazlarini mustaqil tekshirish tashkiloti faoliyatini yo'lga qo'yish maqsadida Vazirlar Mahkamasining "Energiya samara-dorligi va yashil iqtisodiyot loyihalarini natijadorligini tekshirishni yo'lga qo'yish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori loyihasi ishlab chiqildi.

Qaror loyihasida xalqaro standart va metodologiyalar talablariga muvofiq faoliyat yuritadigan **O'zbekistonda birinchi Validatsiya va verifikatsiya kompaniyasini** tashkil etish ko'zda tutilgan.

Keyingi bosqichlarda Validatsiya va verifikatsiya kompaniyasi

ISO / IEC 17029:2019

ISO 14064

standartlari asosida akkreditatsiyadan o'tishi rejalashtirilgan.

5. Milliy uglerod birliklari reestrini joriy etish bo'yicha Jahon banki hamkorligida Reestrni ishlab chiquvchi kompaniyalar (*S&P Global; Deon Digital; Xpansiv*) taqdimotlari bilan tanishib chiqildi. Shuningdek, "Neyen" konsalting kompaniyasi bilan Reestr uchun Texnik topshiriqni tayyorlash ishlari olib borilmoqda.

Milliy uglerod birliklari reestrini ishlab chiqish va yuritish xarajatlari iCRAFT loyihasi granti hisobidan moliyalashtiriladi. Reestr uchun talab etiladigan xarajatlar taxminan \$30-100 ming atrofida baholanmoqda.

* ISO / IEC: 17029:2019 — Validatsiya va verifikatsiya organlariga o'rnatiladigan umumiy tamoyillar va talablar

ISO: 14064 — tashkilot va loyiha darajasida issiqxona gazlari (IG) chiqindilarini miqdorini aniqlash, monitoring qilish va hisobot berish tamoyillari va talablarini belgilaydigan xalqaro standartlar to'plami.

6. Xorijiy investitsiyalar hisobidan mamlakatimizda barpo etilayotgan 17 ta yirik qayta tiklanuvchi energiya manbalari (quyosh va shamol) faoliyati natijasida atmosferaga chiqarilishi oldi olinadigan zararli issiqxona gazlari hajmi xalqaro uglerod birliklari bozoriga yo'naltirish maqsadida Vazirlar Mahkamasining "Yirik qayta tiklanuvchi energiya manbalari orqali issiqxona gazlarini qisqartirish hisobiga qo'shimcha mablag'larni jalb etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori loyihasi ishlab chiqildi.

7. Jahon banki va "Kinetic" koalitsiyasi bilan hamkorlikda davlatning elektr energiyasini uzatish va taqsimlash tarmoqlarida vujudga kelayotgan yo'qotishlarni minimallashtirish va atmosferaga issiqxona gazlarini chiqarilishini cheklash bo'yicha o'rganishlar olib borilmoqda.

Energetika tarmog'ini qamrab oluvchi yurisdiksiyaviy dastur orqali xalqaro ixtiyoriy uglerod birliklari bozorida savdoni amalga oshirish va iqlim o'zgarishi oqibatlarini yumshatish borasida loyihani boshlash imkoniyatlari o'rganilmoqda.

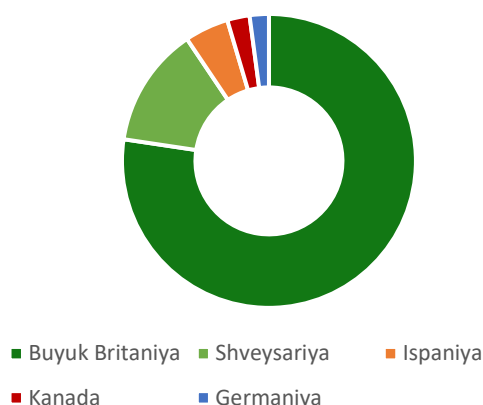
Mazkur turdagi dastur jahonda faqat Dominikana Respublikasi, Chili va Fillippinlarda tajriba-sinov tariqasida amaliyotga tatbiq etilayotgan ilg'or innovatsion yondashuv asosida ishlab chiqilmoqda.

II. iCRAFT LOYIHASI

1. iCRAFT loyihasi doirasida 2-chi Yillik Hisobot tayyorlandi va 2023-yilda amalga oshirilgan tarif islohotlari natijasida qisqargan issiqxona gazlari hajmi – **6,3 mln tonna CO₂** maxsus iqtisodiy modellashtirish asosida hisoblandi. 2025-yil I-choragida hisobot mustaqil verifikatsiyadan o'tkazildi.

Shuning asosida **500 ming tCO₂** ERPA shartnomasiga asosan Jahon bankiga "Client Connection" platformasi orqali sotildi va 2-iyun kuni 2-transh grant mablag'lari (\$7,5 mln) jalb qilindi.

iCRAFT loyihasining 2-transh mablag'larining simulyatsion taqsimoti.

Grant mablag'larini manfaatdor davlat organlari tomonidan maqsadli va samarali o'zlashtirilishi, energetika sohasida intitutsional islohotlarni davom ettirish maqsadida Vazirlar Mahkamasi tomonidan 2-transh mablag'lari bo'yicha chora-tadbirlar rejasi (Matritsa) tasdiqlandi.

Matritsa asosida Energetika vazirligi, Iqtisodiyot va moliya vazirligi, "Yashil iqtisodiyot loyihalari markazi", Energetika bozorini rivojlantirish va tartibga solish agentligi, Gidrometeorologiya xizmati agentligi va "O'zenergosotish" AJning amaliy choralari moliyalashtiriladi.

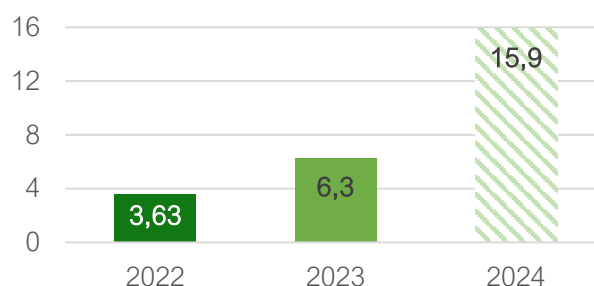
2. iCRAFT loyihasini amalga oshirish guruhi tomonidan yanvar-sentabr oylarida quyidagi ishlar olib borildi:

a) birinchi *Feedback and Grievance Redress Mechanism Report* (FGRM), ya'ni Murojaatlar va shikoyatlar bilan ishlash mexanizmi hisoboti ishlab chiqildi va Jahon bankiga taqdim qilindi.

b) May oyida iCRAFT loyihasining Manfaaddor tomonlar bilan ishlash (*Stakeholder Engagement Plan – SEP*) hujjati Jahon banki bilan kelishilgan holda yangilandi va Yashil iqtisodiyot onlayn platformasiga yuklandi.

d) 2024-yil ko'rsatkichlari asosida 3-chi Yillik Hisobot loyihasi ishlab chiqildi va dastlabki hisob-kitoblar amalga oshirildi. Hisob-kitoblar natijasida **15,9 mln tCO₂** qisqartirilgani ma'lum bo'ldi.

iCRAFT loyihasi doirasida qisqartirilgan mln tCO₂ miqdori

e) 3-chi Yillik Hisobot loyihasi Jahon banki mutaxassislari bilan birgalikda birlamchi tekshiruvdan o'tkazildi (*pre-verification*). Hozirda Jahon bankining so'rovlariga asosan Yillik hisobot ma'lumotlari yangilanib asosiy verifikatsiya jarayoni uchun tayyorlanmoqda.

f) Joriy yilning oktabr oyida mustaqil verifikatsiya o'tkazilishi rejalashtirilgan.

g) 1- va 2-transh matritsalarini asosida manfaatdor vazirliklarning loyihalari va islohotlari uchun mos ravishda \$5,67 mln va \$497 ming moliyalashtirildi. Shu jumladan:

i. ILF Consulting Engineers (Avstriya) kompaniyasi bilan hamkorlikda ijtimoiy soha obyektlari va aholi turar-joylarida energiya samaradorlik loyihalarini amalga oshirishda konsultativ xizmatlari uchun jami \$2,2 mln moliyalashtirildi.

ii. Energetika vazirligining energetika sohasida malakali mutaxassislarni tayyorlash va qayta tayyorlash bo'yicha yangi O'quv markazini tashkil etish uchun \$201 ming moliyalashtirildi.

h) mamlakatning birinchi ITMO tranzaksiyasini amalga oshirish uchun UNFCCC ochiq platformasida iCRAFT loyihasini ro'yxatdan o'tkazish maqsadida Dastlabki hisobot (*Initial Report*) tayyorlandi va Jahon banki bilan kelishildi.

Dastlabki hisobot (Initial Report) Birlashgan Millatlar Tashkilotining Iqlim o'zgarishi bo'yicha hadli konvensiyasi (UNFCCC) doirasida Parij bitimi 6-moddasi bo'yicha ixtiyoriy hamkorlik mexanizmlarida ishtirok etayotgan mamlakatlardan talab qilinadigan hujjatdir. Bu hisobot ITMOlarni rasman tasdiqlashdan oldin UNFCCCga topshiriladi.

3. Tarif islohotlaridan aholini xabardor qilish yuzasidan aloqa kompaniyalarini o'tkazish uchun maxsus kompaniyani yollash uchun Texnik topshiriq loyihasi ishlab chiqildi, Jahon banki, tegishli vazirlik va idoralar bilan kelishildi.

II. MRV TIZIMI

1. "O'zbekiston Respublikasi issiqxona gazlari xatlovini takomillashtirish to'g'risida"gi Vazirlar Mahkamasi qarori loyihasi ishlab chiqildi. Qaror loyihasida quyidagilar nazarda tutilmoqda:

a) issiqxona gazlari xatlovini tayyorlash va takomillashtirish bo'yicha Yo'riqnoma;

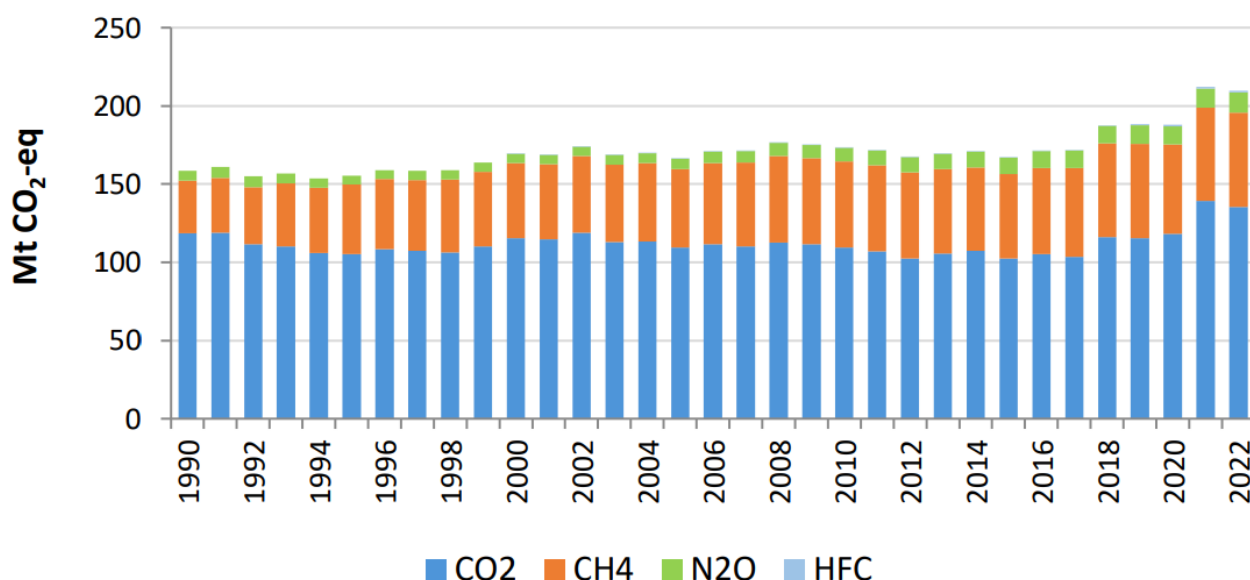
b) vakolatli davlat organlarining Milliy shaffoflik tizimi (MRV) doirasida ma'lumotlar almashinuvi, qayta ishlash va MRV tizimining onlayn platformasida (RISQ) yuritish bo'yicha vazifalari;

d) Toshkent shahrida issiqxona gazlari emissiyalari hisobotini yuritish va ularni kamaytirish bo'yicha maqsadli ko'rsatkichlar.

2. Iqlim o'zgarishi sohasida MRV tizimi hisobot elementlarini qo'llab-quvvatlovchi platformaning (RISQ) Texnik topshiriq loyihasi O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi hamda Kiberxavfsizlik markazining tegishli ekspertizalaridan o'tkazildi.

Hozirda, RISQ platformasida zarur ma'lumolarni kiritish va hisobotlar uchun zarur hisob-kitoblarni amalga oshirish bo'yicha ishlar olib borilmoqda.

O'zbekistonda gazlar kesimida issiqxona gazlari emissiyasi, 1990-2022 yy.

RISQ platformasi 10 dan ortiq mamlakat tomonidan joriy etilgan. Platforma quyidagi vazifalarni bajarish imkoniyatiga ega:

a) iqlim o'zgarishini yumshatish va unga moslashish bilan bog'liq ma'lumotlar bo'yicha monitoring hamda hisobot tizimini yaratish uchun milliy va xalqaro hisobot tizimlariga muvofiqlashtirilgan vosita;

b) platforma bir-biriga bog'langan bir qator ma'lumotlar bazalari, yordamchi interfeyslar va dasturiy ta'minotdan tashkil topgan bo'lib, tizimni xalqaro talablar va milliy sharoitlarga muvofiq rivojlantirishni hamda moslashuvchanligini ta'minlaydigan arxivlash, tahlil qilish va hisobot yuritishni qo'llab-quvvatlash;

d) issiqxona gazlari milliy xatlovi va iqlim o'zgarishi oqibatlarini yumshatish, unga moslashish va qo'llab-quvvatlash bo'yicha choralarni ko'rish hisobidan erishilgan natijalarni kuzatib borish indikatorlari bo'yicha ma'lumotlarni to'playdi, saqlaydi, uzatadi, qayta ishlaydi va taqdim etish;

e) ma'lumotlarni taqdim etish jarayonini tizimlashtirish, kiritilayotgan ma'lumotlar to'g'riligini avtomatik ravishda tekshirish va turli xil ma'lumotlar to'plamlarini o'zaro tekshirish orqali ma'lumotlar sifatini oshirishga va yaxlitligini ta'minlashga xizmat qiladi.

3. Issiqxona gazlari emissiyasining asosiy toifalar va noaniqlik tahlillari asosida **milliy emissiya koeffitsiyentlarini** ishlab chiqish bo'yicha Texnik topshiriqlar loyihalari ishlab chiqildi. Hozirda konsultant va ilmiy jamoatchilikni shartnoma asosida jalb etish yuzasidan ochiq tanlov e'lon qilinishi rejalashtirilgan.

Milliy emissiya koeffitsiyentlari energetika va sanoat yo'nalishlarida asosiy toifa sifatida qayd etilgan sohalarda issiqxona gazlari to'g'risidagi milliy hisobotlarning aniqligini oshirishga olib keladi.

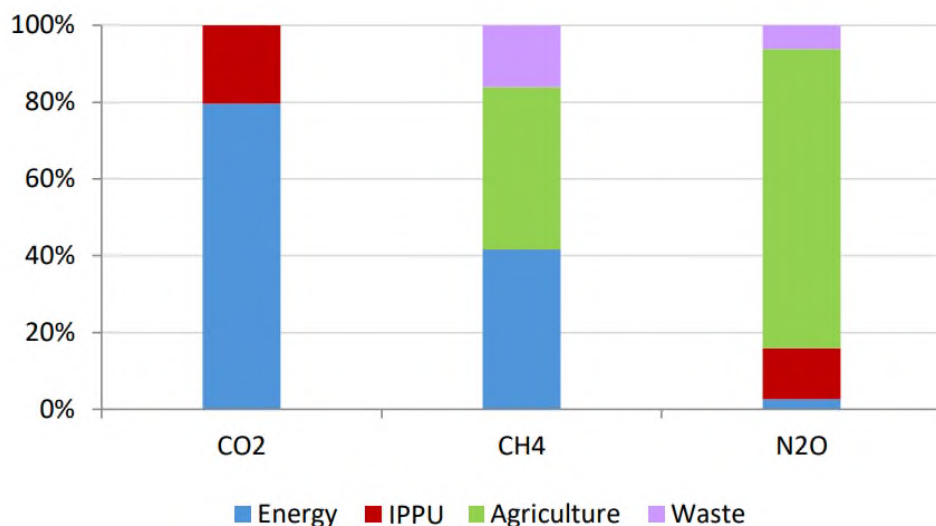
4. Fransiyaning "Citepa" tashkiloti ekspertlari bilan birgalikda mamlakatimizda mavjud iqlim o'zgarishiga moslashish sohasidagi monitoring, baholash va o'rganish (*Monitoring, Evaluation and Learning*) tizimining joriy holati yuzasidan 2025-yil 22-iyul kuni Milliy shaffoflik tizimi ishtirokchilarining salohiyatini oshirish o'quv-seminari o'tkazildi.

5. Milliy shaffoflik tizimining iqlim o'zgarishi oqibatlarini yumshatish va iqlim o'zgarishiga moslashish moduli metodolik yo'riqnomasini ishlab chiqish uchun ma'lumotlar bazasi shakllantirildi.

6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 30-noyabrdagi PF-16-sonli Farmoniga muvofiq mahalliy kimyoviy o'g'itlarni ishlab chiqaruvchi 2 ta korxonaning – Navoiyazot va Maksam-Chirchiq Yevropa Ittifoqining CBAM mexanizmi ta'siri doirasidagi issiqxona gazlari ajratmalarini tajriba-sinov tariqasida xatlovdan o'tkazildi.

a) 2024-yil davomida Navoiyazot va Maksam-Chirchiq korxonalar tomonidan atmosferaga mos ravishda **398 147 tCO₂/ekv.** va **217 854 tCO₂/ekv.** issiqxona gazlari emissiya qilinganligi aniqlandi.

b) GIZ bilan hamkorlikda jalb qilingan xorijiy konsultant – M.Polugodina bilan Navoiyazot, Maksam-Chirchiq, Mexmashda Yevropa Ittifoqiga eksport qilinayotgan mahsulotlarga (*kimyoviy o'g'itlar va metallurgiya*) CBAM ta'sirini baholash va chora-tadbirlar rejasini ishlab chiqish yuzasidan kelishib olindi. Xatlov natijalariga asosan, tegishli takliflar ishlab chiqildi.

Iqtisodiyot sektorlarining issiqxona gazlari emissiyasiga qo'shgan hissasi, 2022-yil (yerni boshqarish va o'rmonchilik sektoridan tashqari)

II. ENERGIYA SAMARADORLIGI

1. Energiya samaradorlikni oshirishga qaratilgan loyihalarni jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida xamda Energiya samaradorlik milliy agentligini faoliyatini yuritish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni hamda Vazirlar Mahkamasi qarori loyihalari ishlab chiqildi.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 27-martdagi "Energiya samaradorligini oshirish sohasida davlat boshqaruvini takomillashtirish va energiya servis kompaniyalari xizmatlari bozorini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-63-son Farmoniga muvofiq O'zbekiston Respublikasi Prezidenti va Hukumatining ayrim hujjatlariga o'zgartirish va

qo'shimchalarni kiritish to'g'risida tegishli Farmon loyihasi ishlab chiqildi.

3. "Energiyani tejash, undan oqilona foydalanish va energiya samaradorligini oshirish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining Qonuniga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi Qonun loyihasi ishlab chiqildi.

4. Energiya samaradorligi sohasida nufuzli xalqaro konsultant - Avstriyaning ILF kompaniyasi bilan umumiy hamkorlik doirasini belgilab beruvchi o'zaro Hadli bitim (*Framework Agreement*) imzolash uchun tayyorlandi.

5. ILF kompaniyasi bilan respublika hududida energiya samaradorligini oshirishga qaratilgan Buyurtma shartnomalari (*Call-off Contracts*) imzolanib, mazkur shartnomalarga ko'ra

energiya samaradorligi bo'yicha loyihalar belgilangan.

Buyurtma shartnomalar Buxoro viloyatida 89 ta ijtimoiy obyekt, Oltiariq va Chinoz tumanlarida 43 ta ko'p kvartirali binolar, mamlakat bo'ylab jami 60 ta ijtimoiy binolarning energiya samaradorligini oshirish hamda ESMAni rivojlantirish va strategiyasini ishlab chiqish uchun alohida loyihalarni o'z ichiga oladi.

iCRAFT grant mablag'lari hisobidan Iqtisodiyot va moliya vazirligi va "ILF Consulting Engineers" (Avstriya) kompaniyasi o'rtasida tuzilgan 4 ta shartnomaga asosan jami \$ 2,2 mln miqdorida to'lovlar amalga oshirildi.

6. Jahon banki guruhining Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC) taklifiga binoan mamlakatimizda geotermal energiya orqali binolarda isitish va sovutishni yo'lga qo'yish pilot loyihasini amalga oshirish rejalashtirilgan.

Rejaga muvofiq amalga oshiriladigan ishlar bo'yicha ish rejasi ishlab chiqilgan. 2025-yil 23-aprel kuni iqtisodiyot va moliya vaziri o'rinbosari U. Abidxadjayev va IFC ekspertlari o'rtasida uchrashuv hamda manfaatdor vazirlik va idoralar uchun pilot loyiha yuzasidan seminar o'tkazildi.

IFC ekspertlari bilan mamlakatimizda barpo etilayotgan "Yangi O'zbekiston" massivlarining master-rejalari (jami 54 ta hudud) bilan bo'lishildi. Shundan so'ng, ekspertlar tomonidan loyiha amalga oshirilish mumkin bo'lgan 7 ta massiv tanlab berildi.

II. XALQARO HAMKORLIK

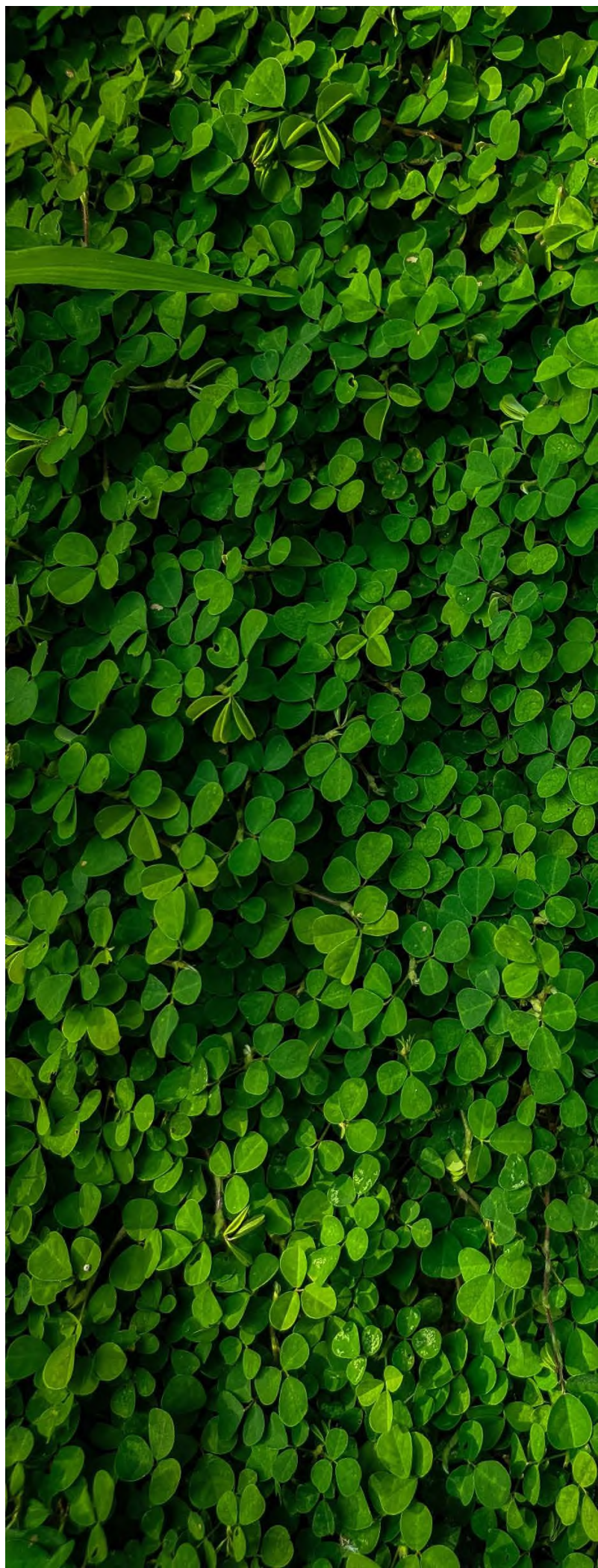
1. Birlashgan Millatlar Tashkiloti bilan hamkorlikda:

a) BMT Taraqqiyot Dasturi (UNDP), BMTning Yevropa iqtisodiy komissiyasi (UNECE) va Xalqaro mehnat tashkiloti (XMT) bilan hamkorlikda \$ 400 ming qiymatidagi “O‘zbekistonda adolatli energiya o‘tishini qo‘llab-quvvatlash” dasturi amalga oshirilmoqda.

b) UNDP bilan birgalikda iqtisodiy o‘zgarishlarni barqaror moliyalashtirish sohasida \$ 500 ming qiymatidagi “Yashil iqtisodiyot bo‘yicha hamkorlik” (PAGE) dasturi ishlab chiqilmoqda va u ikki asosiy yo‘nalishdan iborat:

- i. Milliy emissiya savdosi (ETS) tizimi;
- ii. Yashil iqlim moliyasining monitoringi va baholashi (M&E).

2. Jahon banki bilan hamkorlikda Iqlim investitsiya jamg‘armasini (Climate Investment Fund – CIF) O‘zbekiston Respublikasining Sanoatni dekarboni-zatsiyalash dasturida ishtirok etishi bo‘yicha ariza topshirilib, Iqlim investitsiya jamg‘armasi tomonidan saralangan 7 ta davlat qatoridan joy oldi. Bunda, CIFdan \$ 250 milliongacha imtiyozli kredit jalb qilish imkoniyati yaratildi.

3. Fransiya taraqqiyot agentligi (AFD) bilan hamkorlikda:

a) “Yashil iqtisodiyot siyosatini kreditlash dasturi” (*Green Economy Policy Loan Program*) doirasida 2025-2026-yillar uchun **200 mln. yevro** miqdoridagi budjet ko‘magi mablag‘lari jalb qilinmoqda.

b) Iqtisodiyot va moliya vazirligi, Energetika vazirligi hamda Expertise France guruhi o‘rtasida “Energiya siyosati va iqlimni qo‘llab-quvvatlash sohasida hamkorlik va almashuv to‘g‘risida” **Anglashuv Memorandum**i imzolandi.

Mazkur Memorandum, AFD tomonidan moliyalashtirilayotgan “Energiya siyosati va iqlimni qo‘llab-quvvatlash kredit dasturi” doirasida bo‘lib, ajratilgan 1,5 mln. yevro texnik ko‘mak mablag‘lari yordamida O‘zbekiston energetika siyosatini isloh qilish va barqaror rivojlanishga xizmat qiluvchi yangi hamkorlik yo‘nalishlari rivojlantiriladi.

v) Iqtisodiyot va moliya vazirligiga quyidagi yo‘nalishlarda jami 4 ta ekspert jalb etildi:

- qazilma-yoqilg‘i subsidiyalarini baholash;
- davlat korxonalarini barqaror boshqarish;
- yashil binolar va master rejalar;
- yashil va uglerod solig‘i.

4. Osiyo taraqqiyot banki (OTB) bilan hamkorlikda:

a) “Yashil, inklyuziv va barqaror iqtisodiy o’sish maqsadida iqlim o’zgarishiga moslashuvni jadallashtirish” dasturi (*Green PBL*) doirasida 2026-yil uchun rejalashtirilgan \$ 250 mln mablag’lar jalb qilish borasida dastlabki chora-tadbirlar rejasi (takliflar) shakllantirildi.

Dastur doirasida 2024-yil \$ 250 mln miqdoridagi mablag’lari budjetni qo’llab-quvvatlash uchun jalb qilingan.

b) Yevropa Ittifoqining Transchegaraviy uglerodni tartibga solish mexanizmiga (*CBAM*) tayyorgarlikni oshirish maqsadida “O’zbekiston uchun eksportni diversifikatsiya qilish strategiyasi” hisoboti tayyorlandi.

d) Respublikada Milliy emissiya savdosi tizimini (*ETS*) joriy etishga tayyorgarlikni oshirish, mamlakatning ushbu yo’nalishdagi joriy qonunchilik hujjatlari va holatini o’rganish maqsadida “O’zbekiston Respublikasi: Emissiya savdosi tizimini tashkil etishni qo’llab-quvvatlash” hisoboti tayyorlandi.

e) O’zbekistonda iqlim xatarlarini baholash va ularga qarshi choralar ko’rish hamda habardorlikni oshirish bo’yicha Iqtisodiy boshqaruvni takomillashtirish dasturining 2-bosqichi doirasida “Iqlim va tabiiy ofat xatarlarini skrining qilish” hisoboti tayyorlandi.

5. Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (YeTTB) bilan hamkorlikda:

“O‘zbekiston Respublikasining dekarbonizatsiya strategiyasini ilgari surish va yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha hamkorlik” loyihasi doirasida jalb qilingan \$ 200 mln miqdoridagi kredit mablag‘lari “Yashil iqtisodiyotni moliyalashtirish mexanizmi”ning (GEFF) III-fazasi uchun mahalliy banklar orqali tadbirkorlik subyektlariga yashil kreditlarni ajratish chora-tadbirlari amalga oshirilmoqda.

Hozirda YeTTB vakillari bilan loyiha doirasida ko‘zda tutilgan kredit resurslarni \$ 300 millionga oshirish kelishildi.

6. Global yashil o‘shish instituti (GGGI) bilan hamkorlikda:

“O‘zbekiston tomonidan Parij bitimini amalga oshirishga ko‘maklashish va Parij bitimi 6-moddasiga muvofiq Koreya Respublikasi bilan birgalikdagi harakatlarni qo‘llab-quvvatlash” loyihasini amalga oshirish uchun 2026-2030-yillarda KOICA dan \$ 6,5 mln grant mablag‘lari moliyaviy ko‘mak sifatida jalb qilish rejalashtirilgan bo‘lib, ushbu mablag‘larning qiymati muhokamalar davomida qo‘shimcha \$ 2 millionga oshirildi.

7. Germaniya xalqaro hamkorlik jamiyati (GIZ) bilan hamkorlikda:

“O‘zbekistonda xususiy sektorga ko‘maklashish va iqtisodiy siyosat bo‘yicha maslahatlar” loyihasi doirasida:

a) Yashil sanoatlashtirish bo‘yicha 8 ta viloyatda (Andijon, Buxoro, Jizzax, Namangan, Toshkent, Farg‘ona, Xorazm va Qashqadaryo viloyatlari) 89 ta sanoat korxonalarida resurs samaradorligi va toza ishlab chiqarish bo‘yicha baholash jarayonlari amalga oshirilmoqda.

Baholash natijalaridan kelib chiqib, resurs va energiyadan samarali foydalanish, chiqindi va oqava suvlarni tozalash bo‘yicha chora-tadbirlar ishlab chiqiladi va buning asosida 47 ta korxona bir yil davomida issiqxona gazlari emissiyasini 10 foizga qisqartirishga erishadi.

Taklif etilayotgan chora-tadbirlar bo‘yicha jami resurs tejamkorligi:

- energiya tejash: 6,3 mln kVt/soat
- suvni tejash: 82,4 m³
- xomashyo tejash: 1054 tonna
- issiqxona gazlarini qisqartirish:

17,315 tonna CO₂ ekv.

b) Joriy yilning 26-sentabrida Iqtisodiyot va moliya vazirligi hamda GIZ bilan hamkorlikda amalga oshirilayotgan “O‘zbekistonda xususiy sektorga ko‘maklashish va iqtisodiy siyosat bo‘yicha maslahatlar” loyihasi doirasida “O‘zbekistonda past uglerodli hududlarni rivojlantirishda yashil sanoatni qo‘llab-quvvatlash” mavzusida davra suhbatini tashkil etildi.

8. Xorijiy davlatlar bilan hamkorlik:

a) O'zbekiston va Yaponiya Hukumati o'rtasida tashkil etilgan Qo'shma moliyalash mexanizmi (JCM) bo'yicha Qo'shma kengashning ilk rasmiy yig'ilishi bo'lib o'tdi. 2025-yil fevral oyida Qo'shma moliyalash mexanizmi doirasida loyihalarni amalga oshirish bo'yicha qoida va yo'riqnomalar tasdiqlandi.

b) Yaponiya Hukumati bilan hamkorlikda 150 dan ortiq davlat va xususiy sektor vakillariga "O'zbekistonda Qo'shma moliyalash mexanizmi (JCM) imkoniyatlari" mavzusida seminar tashkil etildi.

Bunda, Yaponiyaning 15 dan ortiq yashil energiya va sanoat sohasidagi yirik kompaniyalari ishtiroki ta'minlandi.

d) O'zbekiston va Vengriya Hukumatlari o'rtasida iqlim o'zgarishi sohasida hamkorlik bo'yicha hadli bitim imzolandi.

VIII. AMALIY CHORA-TADBIRLAR

1. 2025-yil 19-21-iyun kunlari bo'lib o'tgan "ECO EXPO Central Asia 2025" ko'rgazmasida Iqtisodiyot va moliya vazirligining "Yashil iqtisodiyot va yashil moliya" mavzusida pavilyoni tashkil etildi. Pavilyonda qatnashish uchun Energiya samaradorligi milliy agentligi, tijorat banklari (SQB, Agrobank), Ipotekani qayta moliyalashtirish kompaniyasi, Jahon banki, OTB, YeTTB hamda GIZ jalb qilindi.

"Yashil iqtisodiyot loyihalari markazi" ushbu pavilyonda I-REC(E) sertifikatlari, uglerod savdosi mexanizmlari, MRV, iCRAFT loyihasi mavzulari bilan ishtirok etdi va buning uchun maxsus videoroliklar tayyorlandi.

Iqtisodiyot va moliya vazirligi ko'rgazmada ishtirok etgan vazirliklar orasida eng yaxshi pavilyon tashkil etgani uchun faxrli birinchi o'rinni qo'lga kiritdi.

2. Samarqand shahrida Iqlim forumida "Yashil iqtisodiyot – barqaror rivojlanish sari" mavzusida xalqaro yetakchi moliyaviy va rivojlanish tashkilotlari rahbarlarini jalb qilgan holda plenar yig'ilishi tashkil etildi.

3. 2025-yil 17-18-sentabr kunlari Namangan shahrida bo'lib o'tgan "Kambag'allikdan farovonlik sari" O'zbekiston kambag'allikni qisqartirish III Xalqaro forumida "Kambag'allikni qisqartirish uchun yashil o'sish: Iqlimga mos yechimlar va yashil ish o'rinlari" mavzusida panel sessiya tashkil etildi.

Hisobotning elektron nusxasi
bilan ushbu QR-kod orqali
tanishishingiz mumkin!

